

EX-TEMPORE PÄTDESIATROČNÝ

Umelci z desiatich krajín v Pirane

Milina Vrtunská

Medzi významné slovinské tradičné podujatia v doméne kultúry patrí bezpochyby Ex-tempore v Pirane. To tvorivé stretnutie umelcov, predovšetkým maliarov, práve oslávilo päťdesiate narodeniny. Už päť desaťročí na začiatku septembra v tom starobyľom prímorskom mestečku mávajú dostaveničko umelci zblízka a zďaleka, aby v priebehu jedného týždňa tvorili, a potom svoje diela poskytl odborné porote na posúdenie. Záverom obrazy, prípadne akvarely, čiže grafické isty – ktoré na odborníkov zapôsobia najsilnejšie – odmenia, a zbercstvu ich prezentujú prostredníctvom výstav. Vernisáž býva v posledný deň Ex-tempore a výstavy potom zošľachtujú to prostredie ešte celý mesiac. Najvyššie vyhodnotené a odmenené diela bývajú vystavené v ústrednej piranskej galérii. Byť prezentované publiku majú nárok aj ďalšie diela akceptované na Ex-tempore, s tým rozdielom, že bývajú vystavené v niekoľkých menších, prípadne improvizovaných galériách, akými sú príležitostne bývalé sklady soli, minoritný kláštor a piranské kostoly.

Iniciátorom a duchovným otcom toho špecifického tvorivého stretnutia sa umelcov bol maliar amatér, tiež náruživý aktivista v oblasti kultúry, Pavle Zamar Zappa. O nepretržité päťdesiatročné trvanie toho významného kultúrneho podujatia sa najmä pričinní dlhoroční riaditeľ Obalnih galerii v Pirane Toni Biloslav. Ani jeden z tých náruživcov nie je viac medzi živými, no štastie, že v tom svojom predsavzatí mali aj nápomocné sily, ktoré prebrali štafetu.

Čo je vskutku podstatné v tom podujatí exotického názvu, vypožičaného z latinského jazyka, v doslovnom preklade *Z času?*

Predovšetkým dielo stvárniť v stanovenom časovom období. Špecifickosť spočíva aj v tom, že sa na účasť vôbec netreba vopred prihlásiť. Je to výhoda najmä pre tých, ktorí prichádzajú z inokade a nie sú si istí, ako im to v septembri vyjde.

Vladimir Makuc: *Stredomorská krajinka*, olejomaľba, Grand-prix 1993

Účasť na Ex-tempore je bezplatná. Stačí prísť do Piranu, zahľadiť sa u členov odbornej poroty v stanovený deň, tí opečiatkujú maliarske plátno, prípadne iný hmotný podklad pre tvorbu – a potom

v priebehu jedného týždňa stvárniť svoju ideu. (Toho roku to bolo medzi 29. augustom a 4. septembrom.) Treťou špecifickosťou sú dôkory otvorené dvere. Víťaním sú nielen akademickí, lež i maliari samoukovia, bez ohľadu na to, či sú známi v širšom prostredí, alebo len v užšom kruhu čitateľov umenia, tak profesionáli, ako i amatéri. A nielen zo Slovinska, nielen z krajín bývalej Juhoslávie, lež i z inde. Treba však zdôrazniť, že týždňové trovy pobytu v Pirane, prípadne na jeho okolí, si hradí maliar sám. O popularite piranskeho Ex-tempore hovorí okrem iného aj skutočnosť, že sa počet účastníkov v priebehu piatich desaťročí takmer zdesaťnásobil. Z tridsiatich piatich maliarov

roku 1966 na vyše tristo toho roku. Odborná porota to veru nemá ľahké, lebo diela musí prezrieť, zhodnotiť, porovnať a oceniť v priebehu jedného odpoľudnia. Otvorenie výstav sa totiž podľa pravidiel musí uskutočniť v nasledujúci deň po pridaní obrazov, teda ôsmy deň od začiatku podujatia.

Takýto spôsob tvorivého stretnutia sa umelcov sa zapáčil mnohým, nuž ho začali aj napodobňovať. Ex-tempore podľa piranskeho vzoru usporadúvajú už aj inde. Predovšetkým v krajinách, ktoré vznikli z bývalej Juhoslávie, ale aj v Taliansku a Rakúsku.

Keď ide o účastníkov, najviac ich priťahuje skutočnosť, že sa na jednom mieste môžu stretnúť s početnými *cechovskými* kolegami a v porovnaní s inými preveriť vlastný tvorivý potenciál. Nie je zanedbateľná ani hmotná stránka celej záležitosti. Toho roku napríklad fond pre ceny bol 28-tisíc eur. Najvyššie ocenenie, Grand-prix Ex-tempore napríklad vážilo dve tisícky. A tak

Dani Žbontar: *Odhodené*, keramika, Grand-prix 2015

ďalej. Existujú aj ďalšie ceny. Tým spôsobom sa podnecuje pôvodná umelecká tvorba a zároveň obohacuje umelecký fond Obalnih galerii, ale aj mecenášov a zberateľov, ktorí podujatie podporujú finančne.

Pred šesťnástimi rokmi mal niekto dobrý nápad pozvať do Pi-

ranu aj keramikov. Odvtedy z tých najlepších umeleckých výtvorov z hlíny tiež každoročne usporiadajú výstavu a najvyššie oceneným udeľujú hmotné odmeny.

Zaujímá možno tieto informácie aj doktorého umelca z našich krajov? Veď na budúci rok štartuje v Pirane nová päťdesiatka.

Toho roku, vzhľadom na vysoký vek a okružle jubileum, usporiadali aj dodatočnú, exkluzívnu výstavu, pozostávajúcu z výberu najlepších z najlepších obrazov, namaľovaných od samého začiatku piranskeho Ex-tempore. Je ich dvadsať. Doň kustódka Obalnih galerii zaradili okrem iných aj olejomaľbu prvého nositeľa najvyššieho uznania Ex-tempore Zvesta Apolonija. Ten maliar roku 1966, pri prijímaní Grand-prix za svoje umelecké stvárnenie podobizne Piranu, vtedajšiemu novorodiatku predvídal dlhý vek, čo sa, hľa, aj uskutočnilo. Do toho výberu zaradili aj Stredomorskú krajinku Vladimira Makuca a Istrijskú zem Toneho Lapajnea. Nečudo. Ide o dvoch bardov slovinského maliarstva, zaľúbených do Istrie a jej stredomorských príznačností, z ktorého čara čerpali inšpiráciu po celý život. Teplo tej lásky priam sála z diel tých umelcov, hoci ju každý maliar, pravdaže, vyjadril inak. Makuc prostredníctvom modra neba a mora a preň typického vtáka, Lapajne vrstvami rozžhavenej, od silného slnka vyprahnutej istrijskej zeme. A v tomto miniektre z príležitostného výberu historikov umenia nemožno nespomenúť veľkú olejomaľbu kontroverzného chorvátskeho umelca

Bojana Šumonju. Tá pozoruhodná, vskutku neexistujúca krajinka, zrodená z umeľcovej imaginácie, vzbudzuje obdiv, ale zároveň aj nevysvetliteľnú tieseň, napriek tomu, že sú v nej aj červene šípové ruže, síce neprirodzenej veľkosti. Alebo možno práve preto?